

50 χρόνια από την εξέγερση του Στόουνγουολ

Φέτος τον Ιούνη συμπληρώνονται 50 χρόνια από την εξέγερση του Στόουνγουολ, που ξεκίνησε το πρωί της 28ης Ιουνίου του 1969, εξέγερσης που αποτέλεσε ένα από τα πιο εμβληματικά γεγονότα του αγώνα για τη σεξουαλική απελευθέρωση ως τις μέρες μας. Στη μνήμη αυτής της εξέγερσης, από τότε έως σήμερα σε πάρα πολλές πόλεις και χώρες του κόσμου οργανώνονται πορείες «υπερηφάνειας», τα γνωστά pride.

Των Ερνεστίνας Καρυστιναίου – Δανάης Μανωλέσου – Αθηνάς Σκαμπά

Το ιστορικό πλαίσιο

Η εξέγερση, που είχε κέντρο το μπαρ «Στόουνγκουολ» της Νέας Υόρκης, ξέσπασε μέσα σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον καταπίεσης των ΛΟΑΤΚΙΑ ατόμων. Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι ομοφυλόφιλοι είχαν εκδιώχθει από τον αμερικάνικο στρατό, ενώ με νόμο κινδύνευαν να χάσουν τη δουλειά τους. Επιπλέον, απειλούνταν με φυλάκιση, ισόβια ή εγκλεισμό σε ψυχιατρεία σε πολλές από τις πολιτείες των ΗΠΑ. Συλλαμβάνονταν από την αστυνομία λόγω των ρούχων που φορούσαν, όταν αυτά θεωρούνταν «μη ταιριαστά» με το φύλο τους.

Ταυτόχρονα, προϋπήρχαν από τη δεκαετία του '50 μια σειρά από μικρές και πολλές φορές χωρίς επικοινωνία μεταξύ τους ομάδες γκέι και λεσβιών, συντηρητικού προσανατολισμού κυρίως, που εντάσσονταν στο λεγόμενο «ομόφυλο» κίνημα ((homophile, όρος που χρησιμοποιήθηκε για να αποφευχθεί η άμεση αναφορά στη σεξουαλική συμπεριφορά, αντί του homosexual). Υπήρχαν όμως και διάφορες συλλογικές και ατομικές προσπάθειες ομοφυλόφιλων αγωνιστών/ιστριών, που ενεπλάκησαν και στο γυναικείο, αντιφασιστικό και αντιπολεμικό κίνημα, που επιχείρησαν με τις δράσεις τους να ριζοσπαστικοποιήσουν το λόγο και τις διεκδικήσεις τους.

Η εξέγερση και ο απόηχός της

Τα μπαρ ήταν οι χώροι στους οποίους μπορούσαν να βρίσκονται με μεγαλύτερη ελευθερία τα ΛΟΑΤΚΙΑ άτομα, μέσα στο περιβάλλον φόβου και μίσους στο οποίο ζούσαν. Ένα τέτοιο μπαρ ήταν το Stonewall Inn στην οδό Christopher του Γκρίνουιτς Βίλατζ, το οποίο λειτουργούσε υπό τον έλεγχο της μαφίας, όπως συνέβαινε με πολλά μπαρ στα οποία σύχναζαν γκέι, λεσβίες και τρανς στη Νέα Υόρκη εκείνη την περίοδο (η μαφία προφύλασσε τα μπαρ από επιδρομές της αστυνομίας). Παρ' όλα αυτά, τέτοιες επιδρομές-έλεγχοι συνέβαιναν συχνά: μία από αυτές ήταν η αφορμή για τα επεισόδια που ακολούθησαν. Ενώ αρχικά τα άτομα που βρίσκονταν μέσα στο μπαρ υπάκουσαν στις οδηγίες της αστυνομίας, σύντομα ξέσπασε βίαιη σύγκρουση. Κόσμος είχε συγκεντρωθεί έξω από το μπαρ σε αλληλεγγύη αυτών που βρίσκονταν μέσα.

Ανάμεσα στους ανθρώπους που συγκεντρώθηκαν (εκτιμάται γύρω στα 2.000 άτομα) βρίσκονταν λογίων λογίων ομάδες: παρέες τρανς ατόμων, ομάδες φτωχών νεαρών γκέι αγοριών που ζούσαν στο δρόμο, άνθρωποι που έρχονταν σε στήριξη της κοινότητας αντιλαμβανόμενοι την άδικη αντιμετώπιση που δέχονταν:

Το «Stonewall Inn» υπήρξε το αρχικό σημείο συνάντησης κυρίως ομοφυλόφιλων ανδρών καθώς και λίγων λεσβιών αλλά και ετεροφυλόφιλων αλληλέγγυων. Όταν συγκεντρώθηκαν, οι διαδηλωτές άρχισαν να τραγουδούν και να φωνάζουν συνθήματα, ενώ οι αστυνομικοί στέκονταν ακριβώς απέναντί τους. Τα συνθήματα έγιναν όλο και πιο δυναμικά: «Christopher Street belongs to the queens!» και «Liberate Christopher Street!». [...]

Είχε μαζευτεί κόσμος από ολόκληρη την πόλη. Μια μεσήλικη γυναίκα που βρισκόταν εκεί μαζί με τον άντρα της φωνάζει σε έναν αστυνομικό ότι θα πρέπει να ντρέπεται: «Δεν ξέρεις ότι αυτοί οι άνθρωποι δεν έχουν αλλού να πάνε, κι ότι χρειάζονται τέτοια μέρη όπως αυτό το μπαρ;» ¹

Η σύγκρουση κράτησε έξι νύχτες: από τις 27 ως τις 2 Ιούλη, και έληξε με νικηφόρα κατάληξη για τις και τους εξεγειρόμενους

αγωνιστές κι αγωνίστριες που ζητούσαν εκδίκηση και δικαιοσύνη. Για να μεταφέρουμε λίγη από την ατμόσφαιρα εκείνων των ημερών παραθέτουμε εδώ ορισμένα συνθήματα που γράφτηκαν τις μέρες της εξέγερσης στην πρόσοψη του Stonewall Inn:

«Στηρίξτε την δύναμη των ομοφυλόφιλων – περάστε μέσα κορίτσια»

«Ο αστυνόμος Σμιθ λήστεψε: τα λεφτά μας, το τζουκμπόξ, τα τηλέφωνα, το ταμείο, και τα τιπ των αγοριών»

«Θέλουν να υπερασπιστούμε την πατρίδα, αλλά παραβιάζουν τα δικαιώματά μας»

«Πώς γίνεται ο αστυνόμος Σμιθ να οδηγεί ένα αυτοκίνητο αξίας 15.000 δολαρίων με το μισθό που παίρνει;»

«Υποστηρίξτε την γκέι δύναμη» ²

Η εξέγερση του stonewall υπήρξε σημείο καμπής για το κίνημα απελευθέρωσης των ΛΟΑΤΚΙΑ ατόμων. Όχι μόνο γιατί επικράτησε εκείνες τις μέρες και νύχτες η συγκρουσιακή διάθεση, αλλά γιατί είχε ωριμάσει μια νέα γενιά ακτιβιστών, επηρεασμένη από το συνολικότερο κίνημα της εποχής, που είχε ξεκινήσει με το Μάη του '68, το κίνημα ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ, τους «μαύρους πάνθηρες», ένα κίνημα συνολικότερης αμφισβήτησης και ριζοσπαστικοποίησης. Αυτή η νέα γενιά ήρθε σε ρήξη με τους ακτιβιστές του «ομόφιλου» κινήματος, αφενός δίνοντας πιο ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά στις ΛΟΑΤΚΙΑ διεκδικήσεις και αφετέρου συνδέοντάς τες με την αμφισβήτηση ολόκληρου του συστήματος και το όραμα μιας άλλης κοινωνίας. Ενδεικτικό της ρήξης αυτής είναι το ακόλουθο γεγονός: Την επόμενη μέρα της αρχής της εξέγερσης, οι ακτιβιστές της Ματασίν (συλλογικότητα ομοφυλοφίλων από τη δεκαετία του '50) ανάρτησαν στην είσοδο του Stonewall την επιγραφή: «Εμείς, οι ομοφυλόφιλοι, κάνουμε έκκληση στον κόσμο μας να συμβάλει ώστε να υπάρξει ειρήνη και ησυχία στους δρόμους του Βίλατζ». Η έκκληση αγνοήθηκε και η εξέγερση συνεχίστηκε για τις επόμενες μέρες.

Όταν πέρασαν οι μέρες της εξέγερσης, οι ακτιβιστές δεν επαναπαύθηκαν: μετά τα γεγονότα ιδρύθηκαν σειρά από οργανώσεις του στόχευαν στο να μεταμορφώσουν την οργή που είχε εκφραστεί, σε κοινωνική δύναμη. Το Stonewall δεν ήταν απλά μια εξέγερση, αλλά η αρχή ενός κινήματος.

Σε μια συνέλευση που συγκλήθηκε για να οργανώσει μια πορεία μνήμης των γεγονότων του Stonewall ιδρύθηκε το GLF (Μέτωπο για την απελευθέρωση των ομοφυλόφιλων) (το όνομα έχει σαφή αναφορά στο Μέτωπο εθνικής απελευθέρωσης του Νότιου Βιετνάμ.). Μέσα στο GLF έδρασαν μικρές ριζοσπαστικές ομάδες που επιχείρησαν να αναδείξουν τη σημασία της σύνδεσης του αγώνα των ΛΟΑΤΚΙΑ ατόμων με αυτόν ενάντια σε κάθε μορφής καταπίεσης στο πλαίσιο του καπιταλισμού. Ενδεικτικά αναφέρουμε εδώ ένα απόσπασμα από δήλωση των μελών του GLF στο έντυπο Rat:

-Τι σας κάνει επαναστάτες;

-(...) Έχουμε συνειδητοποιήσει ότι όλη μας η αγανάκτηση και τα αισθήματα καταπίεσης είναι αληθινά. Η κοινωνία μάς καταστρέφει (...) μέσα στις οικογένειές μας, στις δουλειές μας, στην εκπαίδευση, στους δρόμους, στις κρεβατοκάμαρές μας. (...) Μας λένε τι να νιώσουμε, τι να σκεφτόμαστε (...) Ταυτιζόμαστε με κάθε καταπιεσμένο: με τον αγώνα των Βιενταμέζων, με τον Τρίτο Κόσμο, με τους μαύρους, με τους εργάτες (...) με όλους όσοι καταπιέζονται από αυτή τη σάπια, βρόμικη, ελεεινή, γαμημένη, καπιταλιστική συνωμοσία.».³

Μετά το Stonewall – ως το σήμερα

Από την επόμενη χρονιά, το 1970, ξεκίνησαν να οργανώνονται διαδηλώσεις στην επέτειο της εξέγερσης του stonewall. Σήμερα, οι πορείες ομοφυλόφιλης υπερηφάνειας (pride), πραγματοποιούνται στις μεγαλύτερες πόλεις του κόσμου και βγάζουν στο δρόμο χιλιάδες ανθρώπων. Δυστυχώς οι περισσότερες από αυτές έχουν υποκύψει στην εμπορευματοποίηση και τον αστικό δικαιωματισμό, καθώς έχουν παραδοθεί στα χέρια μεγάλων επιχειρήσεων και υποστηρίζονται από κρατικούς «θεσμούς». Για τις τράπεζες και τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν στη διοργάνωση των pride, είναι μια ευκαιρία να πουλήσουν τα εμπορεύματά τους σε μια νέα αγορά. Από τη μια, για πάρα πολλά από τα ΛΟΑΤΚΙΑ άτομα τα pride είναι μια ευκαιρία απελευθέρωσης, όπου μπορούν να «βγουν απ' την ντουλάπα» και να γιορτάσουν όλα μαζί, από την άλλη, ο τρόπος που οργανώνονται τις έχει αποκόψει από το ιστορικό τους πλαίσιο. Είναι αμφίβολο αν ο κόσμος που συμμετέχει στα pride γνωρίζει καν για την εξέγερση του Stonewall.

Στην Ελλάδα οι πρώτες προσπάθειες να οργανωθούν εκδηλώσεις μνήμης της εξέγερσης έγιναν το 1980 στην Αθήνα. Πιο συστηματικά επιχειρήθηκαν τις χρονιές της δεκαετίας του '90,

αρχικά στην Αθήνα, στη συνέχεια και στη Θεσσαλονίκη. Από το 2005, οργανώνεται συστηματικά το Athens Pride, με πολύ μεγάλη συμμετοχή, πρώτα στην πλατεία Κλαυθμώνος και τώρα στην πλατεία Συντάγματος. Αντίστοιχη διοργάνωση γίνεται και στη Θεσσαλονίκη. Οι εκδηλώσεις αυτές συνδιοργανώνονται από κρατικούς θεσμούς και έχουν χορηγούς επιχειρήσεις.

Στον αντίποδα αυτών, τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια να οργανωθούν πορείες υπερηφάνειας από συλλογικότητες που επιχειρούν να ανακτήσουν οι εκδηλώσεις αυτές τον κινηματικό και ριζοσπαστικό τους χαρακτήρα. Για τρίτη χρονιά, φέτος, διοργανώνεται στη Θεσσαλονίκη το αυτοοργανωμένο pride και για τέταρτη χρονιά στην Πάτρα. Προσπάθεια έγινε και στην Αθήνα, αλλά χωρίς συνέχεια, τουλάχιστον προς το παρόν.

Η φετινή χρονιά έφερε στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας τη ΛΟΑΤΚΙΑ ατζέντα, με αφορμή ένα εξαιρετικά δυσάρεστο γεγονός, τη δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου, ενός πολύ δραστήριου και αγαπητού ακτιβιστή του ΛΟΑΤΚΙΑ κινήματος. Τα γεγονότα που ακολούθησαν, υπογραμμίζουν τις υπαρκτές αντιφάσεις που βιώνει σήμερα η κοινωνία. Από τη μία μεριά η κοινή γνώμη έχει μετατοπιστεί σημαντικά, θετικά προς την αναγνώριση των δικαιωμάτων της ΛΟΑΤΚΙΑ κοινότητας, από την άλλη πλευρά, η οικονομική κρίση δημιουργεί κοινωνικές εντάσεις σπρώχνοντας ένα μεγάλο κομμάτι σε συντηρητικότερη κατεύθυνση και «πίσω» στα ασφαλή στερεότυπα της «οικογένειας» και της «πατρίδας».

Η δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου δίχασε πραγματικά την κοινωνία. Από τη μία μεριά, ένα μεγάλο κομμάτι κόσμου αντέδρασε στη βία και τη βαρβαρότητα με την οποία δολοφονήθηκε ένας άνθρωπος στο κέντρο της πόλης, μέρα μεσημέρι, δεν επέτρεψε τη συγκάλυψη και συμμετείχε στις κινητοποιήσεις, από την άλλη ένα επίσης μεγάλο τμήμα ταυτίστηκε με την εικόνα του νοικοκύρη, που στο όνομα της υπεράσπισης της περιουσίας του, επιτίθεται σε όποιον «απειλεί την κανονικότητα» της ζωής του.

Το φετινό pride της Αθήνας, αλλά και το 3ο Αυτοοργανωμένο pride της Θεσσαλονίκης, είναι αφιερωμένα στο Ζακ Κωστόπουλο,

τη Ζακί. Με την επιλογή αυτή, «κλείνει» ο κύκλος μιας χρονιάς που ξεκίνησε με ζοφερό τρόπο. Όμως κλείνει θυμίζοντας το πνεύμα και την παρακαταθήκη που μας άφησε η εξέγερση του stonewall (Stonewall means to fight back). Απ' την πλευρά του ΛΟΑΤΚΙΑ κινήματος η επιλογή είναι σαφής: απέναντι στο χτύπημα που δέχθηκε στο πρόσωπο του Ζακ, επέλεξε όλη αυτή τη χρονιά να «απαντήσει», απαιτώντας δικαίωση και διεκδικώντας το δικαίωμα στην ορατότητα και στη διαφορετικότητα.

Βιβλιογραφία

- 1 Carter, David. Stonewall: the riots that sparked the gay revolution St. Martin's Griffin New York: 2004
- 2 Wolf, Sherry. Σεξουαλικότητα και Σοσιαλισμός. Ιστορία Πολιτική και Θεωρία της Απελευθέρωσης των ΛΟΑΤΚΙΑ, Redmarks:2016